

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีหน้าที่หลักคือ แจ้งข่าวสาร ให้ข้อมูล ความรู้ ความคิดและให้ความบันเทิง เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ประกอบด้วยข่าว ภาพข่าว บทบรรณาธิการ บทความ คอลัมน์ประจำ และข้อความโฆษณาประชาสัมพันธ์ งานเขียนแต่ละประเภทจะมีแนวการเขียนสำนวน ลีลาการนำเสนอ และขอบเขตเนื้อหาแตกต่างกันออกไป

นอกเหนือจากการเสนอข่าว หนังสือพิมพ์ยังมีข้อเขียนที่แสดงทัศนะ ในนามของ หนังสือพิมพ์นั้น คือ บทนำหรือบทบรรณาธิการ นอกจากนี้ยังมีบทความแสดงทัศนะของบุคคลใน คอลัมน์ ซึ่งมักตีพิมพ์เป็นประจำ เช่น “เดินหน้าชน” ในมติชนรายวัน “บทความพิเศษ” ในสยามรัฐ “ถันกลองรบ” ในไทยรัฐ “ปลายนิ้ว ‘นายก้าแหง’ ” ในเดลินิวส์ บทความแสดงทัศนะเช่นนี้ อาจเน้นประเด็นที่ผู้เขียนให้ความเอาใจใส่เช่น “เหะเหะพาที” ของชুম ในไทยรัฐ เป็นข้อเขียนที่แสดงทัศนะต่อการเมืองและเศรษฐกิจ “เสียงครวเสียงใคร” ของหนามพุงดอ ในสยามรัฐ เป็นข้อเขียนที่แสดงทัศนะต่อการศึกษา และ “งานเป็นเงา” ของ ‘ลำแข’ ในมติชนรายวัน เป็นข้อเขียนที่แสดงทัศนะต่อราชการศิลปะ บันเทิง โดยเฉพาะละคร โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และรายการบันเทิงด้านอื่น เช่น เกมโชว์ และกีฬา

บทวิจารณ์ศิลปะ เช่น ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ดนตรี มักมีเนื้อที่ประจำโดยมีผู้มิ ประสพการณ์ และผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เป็นผู้เขียน เพราะต้องอาศัยความรู้ ประสพการณ์และความชำนาญในหลักวิชาที่เหมาะสมมาประกอบข้อเขียนที่ชี้ให้เห็นคุณค่าของงาน (ปราณี สุรสิทธิ์, 2541 : 252) ผู้เขียนบทวิจารณ์ ไม่ได้รายงานเพียงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่วิจารณ์เท่านั้น แต่จะต้องแสดงออกถึงความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์ ประเมินผลงานที่นำมาวิจารณ์ได้อย่างถูกต้อง โดยสามารถอธิบาย ขยายความเข้าใจ และชี้ข้อดี ข้อเสีย ของผลงานชิ้นนั้นๆ อย่างมีเหตุผล (สมควร กวียะ และมาลี บุญศิริพันธ์, 2531 : 63) นอกจากนั้น ผู้เขียนต้องมีความสามารถในการเขียน โดยเขียนด้วย อรรถรสที่ดึงดูดความกระตือรือร้นของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสนใจกระหายใคร่รู้ และต้องการเสพผลงานที่ผู้เขียนยกมาวิจารณ์ด้วยตนเอง (ปราณี สุรสิทธิ์, 2541 : 262)

ถึงแม้ว่าอาจพบบทความแสดงทัศนะต่อศิลปะการแสดงอยู่เป็นประจำ แต่การวิจารณ์ภาพยนตร์ในสังคมไทยยังมีน้อยที่มีเป็นการวิจารณ์ที่ยังไม่สมบูรณ์นัก ดังที่ บุญรักษ์ บุญณะเขตมาลา (2538 : 31) กล่าวว่า

...กิจกรรมที่เรียกกันในสังคมไทยตามความสะดวก(มากยิ่งขึ้นกว่าตามความหมาย) ว่า ‘การวิจารณ์ภาพยนตร์’ เป็นอะไรที่ไม่มากไปกว่าการผลิต ‘คู่มือของนักบริโภคนิยม’ สำหรับช่วยในการตัดสินใจวันต่อวันว่า ควรจะเลือกดูภาพยนตร์เรื่องใด หรือไม่เท่านั้น มิใช่กิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงศิลปะของภาพยนตร์ คั้งที่ควรจะเป็น...

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในความหมายกว้าง การวิจารณ์สามารถครอบคลุมความคิดเห็น คิดเห็นเกี่ยวกับวรรณคดี(และศิลปะ)โดยไม่แยกระดับของความลึกซึ่งว่า “วรรณคดีวิจักษ์” เป็นระดับเบื้องต้น และ “วรรณคดีวิจารณ์” เป็นระดับสูง (เจตนา นาควัชระ, 2514 : 1) อาจกล่าวได้ว่า การแสดงทัศนะด้วยเหตุผล และหลักวิชาที่เหมาะสม ก็เป็นการวิจารณ์ในลักษณะหนึ่ง และมีคุณค่ากระตุ้นความคิดของผู้รับให้ร่วมพิจารณางานศิลปะ มิใช่แสพเพื่อความสนุกสนานหรือนำเวลาเท่านั้น

น่าสนใจว่าในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ซึ่งมักจัดกันว่าเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ ซึ่งสนใจเสนอข่าวสารที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาของประเทศ ก็ยังมีคอลัมน์แสดงทัศนะเกี่ยวกับงานศิลปะบันเทิง และได้รับความสนใจจากผู้อ่านไม่แพ้คอลัมน์ประจำด้านอื่น ดังที่มีจดหมายของผู้อ่านมายังคอลัมน์นี้อยู่เสมอ คอลัมน์นี้ชื่อว่า “งานเป็นเงา” ผู้เขียนคือ “ลำแข” แสดงทัศนะต่อความเคลื่อนไหวในวงการบันเทิง เช่น การจัดการแสดงศิลปกรรมต่างๆ ภาพยนตร์ ละคร โทรทัศน์ ดนตรี สื่อมวลชน โฆษณา ตลอดจนการพากย์กีฬา และบทบาทของพิธีกรในรายการต่างๆ เป็นต้น

นอกจาก “ลำแข” จะเป็นนักเขียนที่แสดงทัศนะในบทความได้อย่างน่าสนใจแล้ว ยังมีอัตถัักษณ์หรือลักษณะเฉพาะบุคคลทางภาษาที่โดดเด่นทั้งกลวิธีการนำเสนอ และการใช้ภาษาในการเขียนที่มีลีลา เป็นการใช้ภาษาที่เอาจริงเอาจังแต่มีลีลาคล้อยสนทนาด้วยภาษาปาก ภาษาถิ่นแบบแผน และที่ไม่ใช่แบบแผนผสมผสานกับภาษาแบบแผน ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง “อลเวง” ดังนี้

อลเวง

กว่า 30 ปีแล้ว ตั้งแต่พระเอก เคิร์ก ดักลาส ความมันี่พระเอก ร็อก ฮัดสัน ที่ตามล่า จนท้ายที่สุดที่หนัง เดอะ ควด คอชๆ ลึกลับลึกลับถึงของเรื่อง รายละเอียดของแต่ละคน ซึ่งพระเอกเคิร์กมามีความสัมพันธ์กับถูกสาวตัวเองชื่อคนดู

เมื่อต้องควบเป็นกันในตอนจบ พระเอกเคิร์กจึงไม่ไว้กระสุนในปืนของตัวเอง ให้พระเอกร็อกยิงนัดเดียวตายกลางแสงตะวัน

บทที่พอจะมีหรือมีความสัมพันธ์กับถูกสาวตัวเอง โดยเฉพาะจากเนื้อหาที่ให้ตัวพ่อเป็นคนเจ้าชู้ มีอยู่เรื่อยมาเป็นระยะ แล้วแต่ใครจะทำได้น่าสนใจในแง่คุณภาพของความเป็นมนุษย์ ยิ่งกว่ากัน

แต่เมื่อถึง พ.ศ.นี้ เนื้อหาที่ยังวนเวียนอยู่กับผู้ชายเจ้าชู้แบบนี้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับถูกสาวตัวเองเช่น คาเบรียลญา ไม่รู้คอละครจะยังบริโภคนกคล่องคอได้อย่างไรแทบไม่เห็นแง่มุมสร้างสรรค์ นอกจากสะท้อนให้เห็นความเลอะเทอะประอะเปื้อน

ที่ยังสะท้อนก็ยังมีหมกหมมเน่าเหม็นขึ้นทุกที.

จนเกิดเนื้อหาที่กลอย่าง พิศวาสอลเวง ที่มีเนื้อหาสองครอบครัวจับลูกมาแต่งงานกัน เพื่อเรือล่มในหนองทองจะได้ไม่ไปไหน

จนเห็นแต่ทั้งแม่สองบ้าน กับลูกชายถูกสาวสองครอบครัว ที่ไม่เป็นอันต้องคิดอะไร นอกจากเรื่องราวหัวเหมาเมือ ที่เรียกว่าโครงเรื่องก็คือรายละเอียดอื่น

หยาบร้ายของตัวละคร

ซึ่งที่แรกเป็นเด็กสาว ที่พูดจาผิดซึ่งเชื่อไม่ได้ว่ามีเด็กคนไหน จะพูดกับผู้ใหญ่ในสังคมนี้ได้อย่างนั้น และพฤติกรรมที่หอบผ้าตามไปอยู่บ้านเขา เพราะถือสิทธิ์ผู้หมั้นระรานแม่เขาอย่างหยาบคาย

เป็นละครที่ให้อะไร จะให้ผลกเรียกเสียงหัวเราะหรือคิดได้ซึ้งใจ

จนตัวหลังเป็นฝ่ายชายบ้าง ที่ได้ผู้หญิงแล้ว ก็ไปเอะอะมะเทิงถึงบ้านเธออีก พูดจากามาที่ต่อให้ (คนที่ถูกประณามว่าพฤติกรรมเป็น) กูย ก็ไม่พูดในทางทะเลดิงกล่าว ต่อหน้าคือสามีใหญ่

ต่อหน้าแม่ของเธอ ซึ่งเขินขี้ขี้กันยิ่งกว่าญาติ อ้าวว่าแต่เป็นตัวละครที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนกันมาแล้วทั้งนั้น แถมบ้านของห้องหอใหญ่โตมีอันจะกิน แต่กรีธาบรธาพาถลาอื่นดี

ตัวละครที่ว่าทั้งหมด น่าจะคลี่คลายให้เชื่อได้อย่างเดียว คือเป็นโรคจิตตัวยักทั้งหมด ฝ่ายหญิงรุนแรงหน้อยถึงขั้นฮิสทีเรีย หน้าตาซึ่งเทรียคตวาดคนไว้อย่างทั้งวัน ฝ่ายชายอาชยอ่อนลงมาหน้อย แต่ก่อน ไปข้างเมลาโซว์นิสต์จัด คือเป็นชายต้องยอดท่านอนั้น

ละครแบบนี้ไม่ได้ให้ความบันเทิงหรือสำราญ อย่างที่ผู้ผลิตต้องการ หรืออย่างที่ป็นรูปแบบละคร เจตนาให้ออกมาแบบผิดฝ่าผิดตัวอย่างนั้น เนื่องจากรายละเอียดตัวละครเสียดสีเกินกว่าจะทำให้สนุกนาน หรือคล้อยตามอารมณ์เรื่องราวที่ต้องการได้

บทอย่างที่ว่ากฏนั้นเขียนออกมาได้อย่างไร ประโยคสนทนาแต่ละประโยคออกมาด้วยความคิดแบบไหน หากไม่รับจนถึงขนาดไม่ได้ใครตรวจตรวจทาน

ก็ควรจะหยุดทำงานสักพักสำรวจความคิดตัวเองใหม่อีกทีดีกว่า ว่ายังปกติดีอยู่หรือเปล่า

ถ้าแยก

(ถ้าแยก, 2542 : 14)

บทความดังกล่าววิเคราะห์ได้ว่า ผู้เขียนตั้งชื่อเรื่องเพื่อเรียกร้องความสนใจ ชื่อ "อลเวง" ซึ่งเป็นคำกริยา หมายถึง อึกทึกกึกก้อง โดยปริยายบ่งชี้ว่า ไม่เป็นระเบียบ วนวาย ปั่นป่วน ทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยและอยากรู้ว่า สิ่งใด "อลเวง" เมื่ออ่านจบผู้อ่านจะพบว่า คำนี้โยงกับชื่อละครโทรทัศน์ "พิศวาสอลเวง" ที่ผู้เขียนเห็นว่าคือคุณภาพ ส่วนความนำ ผู้เขียนเปิดประเด็นด้วยการกล่าวถึงภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่อง "เดอะควด" ที่เคยฉายเมื่อ 30 กว่าปีก่อน แล้วเปรียบเทียบพฤติกรรมตัวเอกภาพยนตร์เรื่องนั้นกับตัวเอกในละครไทยทางโทรทัศน์ในช่วงที่เขียนเรื่อง "คาเบรียลญา" ในแง่ที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับลูกสาวของตนเอง ต่างกันที่ผู้เขียนไม่เห็นตัวละครเรื่อง "คาเบรียลญา" เสนอ

แง่มุมที่สร้างสรรค์ให้ “อุทาหรณ์ของความเป็นมนุษย์” แต่อย่างไรก็ตาม ต่อจากนั้น ผู้เขียนก็วิจารณ์ละครเรื่อง “พิศวาสอลเวง” ที่ออกอากาศในช่วงเดียวกัน ว่าผู้เรื่องให้สองครอบครัวจับถูกมาแต่งงานกันเพื่อผลประโยชน์ทางทรัพย์สิน ตัวละครหมกมุ่นอยู่แค่เรื่องรักๆ ใคร่ๆ อีกทั้งบทสนทนาของตัวละครก็หยาบคาย และแสดงพฤติกรรมที่ไร้ความไม่ปรกติทางจิต จนเกินกว่าที่จะให้ความบันเทิงได้ ชวนให้คิดว่าผู้ผลิตขาดการวินิจฉัยพิจารณา ผู้เขียนถึงท้ายบทความไว้ว่า “ก็ควรจะหยุดทำงานสักพักสำรวจความคิดตัวเองใหม่อีกทีดีกว่าว่ายังปกติคืออยู่หรือเปล่า” ประโยคนี้ให้ความหมายว่า ผู้เขียนบทและผู้ผลิตละครควรหยุดทำงาน แล้วสำรวจความคิดให้ดีขึ้นใหม่ว่าสร้างผลงานอย่างนี้ออกมาได้อย่างไร นั่นคือ ความดีของคุณภาพของละครก็ฟ้องความไม่ปรกติของความคิดของผู้รับผิดชอบต้องงานศิลปะนั่นเอง

เมื่อพิจารณาการเรียบเรียงย่อหน้า ผู้เขียนใช้ย่อหน้าขนาดสั้น บทความนี้มี 16 ย่อหน้า บางย่อหน้ามีบรรทัดเดียว การย่อหน้าเช่นนี้ เป็นลักษณะคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์รายวัน โดยทั่วไป การแยกประโยคที่เป็นส่วนขยายมาเป็นย่อหน้าใหม่ เช่น ย่อหน้าที่ 5 และย่อหน้าที่ 11 นอกจากมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านติดตามอ่านได้ง่าย และเข้าใจได้รวดเร็วขึ้นแล้ว ยังช่วยเน้นน้ำหนักของข้อความ ช่วยกระตุ้นความคิดความสนใจของผู้อ่าน และยังช่วยให้ผู้อ่านได้มีโอกาสพักสายตา พักสมอง ต่างจากการอ่านย่อหน้าที่มีความยาวมากๆ ที่อาจทำให้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่าย และไม่มีสมาธิพอที่จะติดตามประเด็นของผู้เขียน

ในส่วนการใช้ข้อมูลสนับสนุนข้อคิดเห็น ผู้เขียนได้อ้างถึงเนื้อเรื่องบางตอนของภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่อง เดอะ คवल มาเป็นข้อมูลสนับสนุนว่า แม้มีปัญหาคล้ายคลึงกับละครเรื่อง ตาเบบุญญาที่ผู้เขียนกำลังวิจารณ์อยู่ และสร้างขึ้นก่อนถึง 30 กว่าปี แต่กลับมีแง่คิดที่เตือนใจได้ลึกซึ้งกว่า ในขณะที่ผู้เขียนบทและผู้ผลิตละครของไทย ก็ยังไม่สามารถสร้างงานที่มีคุณค่าทางปัญญา นอกจากการสะท้อนความไม่ดีไม่งามออกมาสู่สังคม

ด้านการใช้ภาษา ผู้เขียนใช้ภาษาที่มีลีลาด้วยภาษาระดับกึ่งแบบแผนและไม่ใช่แบบแผน โดยเฉพาะมีคำภาษาปาก ภาษาแสลง ซึ่งบางส่วนเป็นคำยืมภาษาอังกฤษ เนื่องจากคำยืมบางคำสั้นชัดเจน มีความกระชับและมีความหมายที่กระทบ ได้แรงกว่าศัพท์บัญญัติ ตัวอย่าง เช่น “...จนท้ายที่สุดหนึ่ง เดอะ คवल ค่อยๆคลี่คลายภูมิหลังของเรื่อง รายละเอียดของแต่ละคน ซึ่งพระเอกเคิร์ก มามีความสัมพันธ์กับลูกสาวตัวเองชื่อคนดู” และประโยค “ตัวละครที่ว่าทั้งหมดน่าจะคลี่คลายให้เชื่อได้อย่างเดียวคือ เป็นโรคจิตด้วยกันทั้งหมด ฝ่ายหญิงรุนแรงน้อยถึงขั้นฮีสทีเรีย..ฝ่ายชายอาจอ่อนลงมาน้อย แต่ก่อนไปข้างเมลโรว์นิสต์จัด...” อย่างไรก็ตาม “ถ้าเขา” ก็ไม่ได้ละทิ้งภาษาแบบแผน โดยเฉพาะในช่วงที่แสดงความคิดที่มีความหมายลึกซึ้ง เช่น “...แล้วแต่ใครจะทำได้ น่าสนใจในแง่อุทาหรณ์ของความเป็นมนุษย์ยิ่งกว่ากัน”

ในด้านน้ำเสียง ผู้เขียนแสดงการตำหนิปนเสียงดังอย่างรุนแรง ตัวอย่าง คือ “...ไม่รู้
 คอลละครจะยังบริโภคกลองคองได้อย่างไร แทนไม่เห็นแง่มุมสร้างสรรค์ นอกจากสะท้อนให้เห็น
 ความเลอะเทอะเปื้อนเปื้อน” หรือข้อความที่ว่า “จนเห็นแต่ทั้งแม่สองบ้านกับลูกชายลูกสาวสอง
 ครอบครัว ที่ไม่เป็นอันต้องคิดอะไร นอกจากเรื่องหาผ้าหาเมีย...” และ “ตัวละครที่ว่าทั้งหมดน่าจะ
 คลี้คลายให้เชื่อ ได้อย่างเดียว คือเป็นโรคจิตด้วยกันทั้งหมด ฝ่ายหญิงรุนแรงหน่อยถึงขั้น ฮิสทีเรีย
 หน้าตาจึงเครียดควาดคน วิวยวายทั้งวัน ฝ่ายชายอาจอ่อนลงมาน้อย แต่ก่อนไปข้าง เมลโซว์นิสต์จัด
 คือเป็นชายต้องยอดทำนองนั้น”

นอกจากนี้ “ลำแฆ” ยังใช้วิธีการตำหนิตรงๆ อีกด้วย ดังเช่น “อย่าว่าแต่เป็นตัวละครที่ได้รับการ
 การศึกษาในโรงเรียนกันมาแล้วทั้งนั้น แลบ้านช่องห้องหอใหญ่โตมโหฬารจะกิน แต่กิริยามรรยาท
 สิ้นดี” การตำหนินี้ยังรุนแรงเมื่อเปรียบเทียบกับคนอีกประเภทหนึ่งว่า “(คนที่ถูกประณามว่าพฤติกรรม
 เป็น) กูย ก็ไม่พูดในกาลเทศะดังกล่าว ต่อหน้าต่อตาผู้ใหญ่”

ผู้เขียนนำสำนวนโวหารมาใช้ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์หรือเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
 ตัวอย่างการใช้สำนวนโวหาร เช่น “...ไม่รู้คอลละครจะยังบริโภคกลองคองได้อย่างไร...” และ
 ประโยค “เจตนาให้ออกมาแบบ ผิดฝาผิดตัว อย่างนั้น...” นอกจากนี้ยังใช้คำพังเพยสุภาษิต เพื่อให้
 ข้อความมีน้ำหนักยิ่งขึ้น ตัวอย่างคือ “จนเกิดเนื้อหาพิกลอย่าง พิศวาสอลเวง ที่มีเนื้อหาสองครอบครัว
 จับลูกมาแต่งงานกัน เพื่อ เรือล่มในหนองทองจะได้ไม่ไปไหน” และมีการใช้โวหารกระตุ้นคำถามที่
 ผู้เขียนต้องการให้เกิดความคิด มีไว้คำถามที่ต้องการให้ตอบ ตัวอย่างเช่น “เป็นละครที่ให้อะไร จะให้
 ตลกเรียกเสียงหัวเราะหรือ คิดได้ยังไง” และประโยค “ก็ควรจะหยุดทำงานสักพักสำรวจความคิดตัวเอง
 ใหม่อีกทีดีกว่า ว่ายังปกติคืออยู่หรือเปล่า” การเขียนชนิดนี้กระทบใจผู้อ่านได้มาก

การแสดงความคิดเห็นต่อบทละครทางสื่อโทรทัศน์ของ “ลำแฆ” เมื่อสำรวจแล้วพบว่า เป็น
 เนื้อหาส่วนใหญ่ของคอลัมน์นี้ ในขณะที่สื่อโทรทัศน์กำลังเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมและมีอิทธิพลสูง
 ต่อผู้ชม ความคิดเห็นดังกล่าวก็น่าจะได้รับความสนใจระดับรับฟัง ทั้งจากผู้ที่อยู่ในแวดวงการสร้าง
 ภาพยนตร์ ละคร และผู้ชมผู้อ่านทั่วไป

จากการศึกษาบทความเชิงวิจารณ์ในคอลัมน์ “งานเป็นเงา” ของ ‘ลำแฆ’ ผู้วิจัยพบว่า มี
 ลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจศึกษา ทั้งในด้านเนื้อหา กลวิธีการนำเสนอและการใช้ภาษาต่างจากคอลัมน์
 วิจารณ์ของผู้อื่น กล่าวคือ “งานเป็นเงา” ใช้ภาษาเหมือนถอดคำมาจากภาษาพูดที่ใช้ในการสนทนา ไม
 เน้นความเป็นวิชาการ ใช้คำกระชับ ไม่ขาดไม่เกิน ตรงประเด็น การใช้ประโยคมีลักษณะเป็นประโยค
 เชิงซ้อน ใช้ประโยคยาวๆ โดยมีประโยคขยายที่อาจจะมากกว่าหนึ่งประโยค เพื่ออธิบายขยายความให้
 ชัดเจน การเล่นถ้อยคำสำนวนมีการดัดแปลงแต่งเติมให้แตกต่าง ไปจากสำนวนที่เคยใช้กัน ตัวอย่างเช่น

“...ตัวละครวัยกลางคนกับวัยพ่อแม่หรือปู่ย่า...น่าจะหาที่แปลกๆ หน้าใหม่ๆเช่นเดียวกับตัวพระตัวนาง มาให้ผู้ชมเห็นความสดตักอีกนิคก็ดี” (คุณชาย, 6 ต.ค. 42) ตัวอย่างจากบทความเรื่อง “เซียนซุ่ม” ที่ว่า “...อย่างอดีตครองประธานาธิบดีเคน เควล เป็นตัวอย่าง มีเรื่องให้พวกซิทคอมขบกัดได้ไม่วันแต่ละคืน ยิ่งโดนพวกพิธีกรทอล์กโชว์รุ่นใหญ่ทุกวันนี่อย่าง เดวิด เลคเตอร์แมน หรือเจย์ เร โน เล่นละก็ แทบไม่เหลือเป็นจีน...แต่รายการที่หยอกล้อเล่นเลียนนักการเมือง หรือเรื่องราวที่ทันยุคทันเหตุการณ์ในสังคม ยังมีสนองใจชาวบ้านไม่มากนัก...” (เซียนซุ่ม, 21 พ.ค. 42) ตัวอย่างที่ว่า “...ยิ่งในภาวะอับจน ยิ่งต้องรู้เท่าให้ทัน เป็นทวีคูณ อย่าให้คนหยาบร้ายเหล่านั้นฉวยเป็น โอกาส” (ดีไวด์ บาย เฮท, 7 ก.ค. 42) และตัวอย่างจากบทความเรื่อง “ดิกับขม” ที่ว่า “...เราจึงกลายเป็นคนหงุดหงิดกันไปหมด บางคราวการหันมาสำรวจตัวเอง เพราะสงสัยว่ากำลังไล่ แวนด์อยู่หรือเปล่า กลับพบว่าบางเรื่องเราสวม แวนด์ใสอยู่จริงๆ แต่สิ่งที่เห็นมักจะมีค้ำไปหมด...” (ดิกับขม, 27 พ.ค. 42) ทำให้ถ้อยคำมีความโดดเด่น แปลกใหม่และสื่อความหมายได้ดียิ่งขึ้น เนื้อหามีความหนักแน่น เอาจริงเอาจังทั้งในการแสดงความคิดเห็น และน้ำเสียงที่แสดงออก สิ่งเหล่านี้ทำให้ “งานเป็นเงา” โดดเด่น แยกต่างไปจากบทความเชิงวิจารณ์ของนักวิจารณ์ท่านอื่นๆ ในแนวเนื้อหาเดียวกัน

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บทความ

1.1 ความหมายของบทความ

บทความ คือ งานเขียนประเภทร้อยแก้ว ซึ่งเขียนขึ้นเพื่อเสนอความรู้ ความคิด และ ความเพริศเพริน(กาญจนา นาคสกุล และคณะ, 2521 : 341) เนื้อหาของบทความมักอาศัยเค้าที่มาจากเรื่อง ซึ่งเป็นจริงในสังคม อาจมีลักษณะเป็นการวิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสียหรือข้อขัดแย้งของเรื่องต่างๆ ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมกำลังสนใจ หรือมีลักษณะเป็นการเสนอปัญหาเพื่อชักนำให้คนหันมาสนใจ (สายทิพย์ นฤตกิจ, 2537 : 246) ผู้เขียนจะเสนอความคิดหรือทัศนะ โดยมีหลักฐาน ข้อเท็จจริงสามารถอ้างอิง เพื่อวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ได้ ที่สำคัญผู้เขียนต้องแทรกข้อคิด ความเห็นในเชิงวิจารณ์หรือเชิงสร้างสรรค์ไว้ด้วย (ปราณี สุรสิทธิ์, 2541 : 146) ในแง่ของการใช้ภาษา บทความมักมีภาษาที่กระชับเป็นทางการ แต่อาจจะมีแนวเขียนต่าง ๆ กัน เช่น นักเขียนบทความบางคนนิยมใช้ภาษาที่ห้วน แข็งกร้าว มีท่าทีเป็นจริงเป็นจัง แต่บางคนอาจจะเขียนเป็นที่เล่นที่จริงใช้บรรยายโวหารแบบเรียบง่าย ปัจจุบันนิยมใช้ภาษาพูดมากขึ้นกว่าเดิมและมักจะเสนอความคิดเห็นเป็นช่วงๆ ขึ้นบรรทัดใหม่เมื่อจบข้อเสนอ หรือแนวคิดหนึ่งๆ (ชลธิชา กัลลคอยู่ และคณะ, 2517 อ้างถึงใน ธวัช ปุณ โณทก, 2527 : 62)

ดังนั้นบทความคือ ความเรียงที่เขียนขึ้นจากข้อเท็จจริง มุ่งเน้นการเสนอสาระ ข้อเท็จจริง ความรู้และความคิด โดยอาจมีหลักฐานอ้างอิงชัดเจน อาจแทรกข้อเสนอแนะ หรือทัศนะของผู้เขียน เนื้อเรื่องจะต้องมีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และเรื่องราวที่น่าเสนอควรจะอยู่ในความสนใจของประชาชนในสังคมปัจจุบัน

1.2 ส่วนประกอบของบทความ

บทความส่วนใหญ่จะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ ชื่อเรื่อง ความนำ เนื้อเรื่อง และ บทสรุป ชื่อเรื่องเป็นส่วนแรกที่ผู้อ่านเห็น ดังนั้นจึงต้องหาจุดเด่น ให้เด่นสะดุดตา ต้องหาคำหรือความหมายที่คลุมเนื้อหา มีความกะทัดรัดชัดเจน (ปราณี สุรสิทธิ์, 2541 : 181) ความนำ คือ การขึ้นต้นหรือการเปิดเรื่อง บทความส่วนนี้เป็นส่วนที่สำคัญมาก เพราะเป็นส่วนที่เรียกร้องให้ผู้อ่านสนใจอยากติดตามอ่านเนื้อเรื่องต่อไป เนื่องจากเป็นตอนที่ผู้แต่งปูพื้นให้ผู้อ่านทราบเลยว่าเรื่องที่กำลังอ่านนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร ส่วนที่เป็นเนื้อเรื่อง คือส่วนที่เป็นกลางเรื่อง ส่วนนี้มีความสำคัญมากที่สุด หรือถือเป็นหัวใจของบทความได้ เพราะเป็นส่วนที่แสดงเนื้อหาสาระของบทความนั้น โดยตรง ซึ่งอาจจะ เป็นเรื่องการแสดงความรู้ ข้อเท็จจริง หรือประสบการณ์ส่วนตัวของผู้แต่ง อาจเป็นข้อคิดเห็นในทางใดทางหนึ่ง (สายทิพย์ นฤตถิจ, 2537 : 249) การเสนอทัศนะหรือความเห็น ผู้เขียนอาจจะวิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา หรืออาจจะแฝงไว้ในระหว่างการเสนอข้อมุขต่างๆก็ได้ แต่ในการเสนอความเห็นหรือทัศนะนี้ ผู้เขียนต้องตระหนักอยู่เสมอถึงความเป็นกลาง ความเป็นธรรมในการวิพากษ์วิจารณ์ ส่วนสรุปของบทความ คือ ส่วนที่เป็นตอนปิดเรื่อง เป็นส่วนที่มีความสำคัญเท่ากับตอนเปิดเรื่อง เพราะเป็นตอนที่ผู้แต่งรวมใจความสำคัญของเรื่อง เพื่อย้ำประเด็นความให้ผู้อ่าน ได้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น (ชวีชบุณ โณทก, 2527 : 63)

1.3 ประเภทของบทความ

กาญจนา นาคสกุลและคณะ(2524 : 42 - 43,อ้างถึงใน สายทิพย์ นฤตถิจ, 2537 : 255)จำแนกบทความเป็น 6 ประเภท โดยแบ่งตามลักษณะการเขียน จุดมุ่งหมาย และเนื้อหาที่นำมาเขียนบทความ ได้แก่ บทความบรรยาย บทความสารคดี บทความแสดงความคิดเห็น บทความวิเคราะห์ บทความเชิงวิจารณ์และบทความวิชาการ คณะอาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา (2539 : 261) จำแนกบทความไว้ 4 ประเภท โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายในการเขียนและลักษณะการเขียน ได้แก่ บทความทางวิชาการ บทความกึ่งวิชาการ บทความแสดงความคิดเห็นและบทความสัมภาษณ์ ส่วนกระแสน มาลาภรณ์ (2530 : 99) จำแนกบทความเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทมีแบบแผนและประเภทตามสบาย

บทความประเภทวิจารณ์ เป็นบทความที่มีจุดมุ่งหมายแสดงความคิดเห็นในเชิงติชม เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย สิ่งที่น่ามาวิจารณ์มีทั้งวรรณกรรม ศิลปกรรม สื่อบันเทิง เช่น ละครเวที ละครโทรทัศน์ รายการต่างๆทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์และแม้แต่สื่อมวลชนแขนงต่างๆ ก็สามารถวิจารณ์ได้ นอกจากนี้เหตุการณ์บ้านเมืองที่กำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน ก็จะมีการนำเสนอในรูปของบทความเชิงวิจารณ์ (ปราณี สุรสิทธิ์, 2541 : 166)

การเขียนบทความประเภทวิจารณ์มี 2 แบบคือ แบบหนึ่งเป็นการเขียนเพื่อแนะนำให้รู้จักวรรณกรรมหรือศิลปกรรมนั้นๆ จุดประสงค์เพื่อให้เกิดความสนใจ การเขียนจึงมักไม่รุนแรงนัก อีกแนวหนึ่งคือ การวิจารณ์เพื่อประเมินคุณค่าของงานอย่างแท้จริง โดยใช้ทฤษฎีการวิจารณ์แนวต่างๆ เป็นหลัก การพิจารณาจึงมักจะกระทำอย่างละเอียด (กาญจนา นาคสกุล และคณะ, 2521 : 344) การเขียนบทวิจารณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ส่วนมากมักจะวิจารณ์ในเชิงแนะนำ โดยวิจารณ์ในวงกว้างอย่างรวบรัด ไม่นิยมวิเคราะห์เต็มรูปแบบโดยใช้หลักทฤษฎีมากนัก เพราะผู้อ่านที่ไม่มีพื้นฐานความรู้เฉพาะสาขา อาจไม่เข้าใจวิชาการเต็มรูปแบบที่ผู้เขียนใช้ประกอบการวิจารณ์ ดังนั้นการนำเสนอโดยภาพรวมจะเป็นการแนะนำให้ผู้อ่านสนใจติดตามชมหรือติดตามอ่าน โดยชี้แนะให้เห็นคุณค่าเพียงเล็กน้อย เนื่องจากผู้เขียนต้องใช้เนื้อที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างเหมาะสมด้วย (ปราณี สุรสิทธิ์, 2541 : 262)

คอลัมน์ “งานเป็นเงา” ของ “ลำแข” จัดเป็นบทความเชิงวิจารณ์ที่กำลังกระหว่างการเขียนเพื่อแนะนำให้รู้จักวรรณกรรมและการเขียนเพื่อประเมินคุณค่า ระยะเวลาที่การวิจารณ์ยังไม่เข้มแข็ง การวิจารณ์ของ “ลำแข” ก็น่าจะมีประโยชน์ต่อการวิจารณ์ในสังคมได้เป็นอย่างดี

1.4 หลักการเขียนบทความ

กระแสมาลยาภรณ์ (2530 : 99) กล่าวถึงหลักในการเขียนบทความว่า จะต้องมีความมุ่งหมายในการเขียนที่แน่นอน เนื้อเรื่องต้องแบ่งเป็นสัดส่วน มีการขึ้นต้น แสดงความคิดเห็น และมีการสรุป ส่วนที่ใช้เขียนต้องระวังเรื่องภาษา กล่าวคือควรจะอ่านง่าย ชัดเจน สุภาพ ส่วนฉัตร บุนนาค (2539 : 12) กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่จะขาดไม่ได้ในการเขียนบทความคือ ผู้เขียนต้องแสดงความคิดเห็นลงไป ในบทความด้วย เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความคิดเพิ่มเติม เนื่องจากบทความเป็นเรื่องของความจริงและเป็นเรื่องที่ทันสมัย ดังนั้นภาษาที่เขียนจึงค่อนข้างจะเป็นภาษาที่ใช้กันอยู่ในสมัยนั้น โดยปริยาย และผู้เขียนอาจใช้สำนวนโวหาร การมคมคายต่างๆแทรกเอาไว้ อัจฉิมา เกิดผลและอรทัย วิมล โนช (2540 : 180) สรุปหลักในการเขียนบทความว่า ควรเขียนให้น่าอ่านและประทับใจ มีการเรียงลำดับที่ถูกต้อง คือ มีความน่า เนื้อเรื่อง สรุป เนื้อเรื่องควรเป็นเรื่องที่กำลังเป็นที่สนใจ มีหลักฐานอ้างอิงอย่างน่าเชื่อถือ และมีการสอดแทรกความคิดเห็นหรือข้อคิดในทางสร้างสรรค์

ดังนั้น หลักการเขียนบทความจึงควรจะต้องมีส่วนประกอบทั้ง 4 ส่วนคือ ชื่อเรื่อง ความนำ เนื้อเรื่องและบทสรุป ผู้เขียนต้องมีจุดมุ่งหมายในการเขียนให้แน่นอน เนื้อเรื่องจะต้องมีสาระและเหตุผลเป็นเรื่องจริง และควรเป็นเรื่องที่คนกำลังสนใจ การแสดงความคิดเห็นต้องเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์

2. การวิจารณ์

2.1 ความหมายของการวิจารณ์

การวิจารณ์ในระดับสูงที่ใช้ในแง่ที่เกี่ยวกับวรรณคดีคือ การพิจารณาลักษณะของบทประพันธ์ โดยแยกแยะส่วนประกอบที่สำคัญ และชี้ว่าไพเราะงดงามเพียงใด วิเคราะห์ความหมายของบทประพันธ์นั้น รวมทั้งความหมายซ่อนเร้นและแสดงให้ผู้อ่านเห็นตาม ถ้าความหมายกระจัดกระจายอยู่ ก็พยายามเชื่อมโยงให้เป็นที่น่าสนใจได้ อีกทั้งยังต้องแสดงหลักศิลปะ และแนวคิดของผู้ประพันธ์ และชี้ให้เห็นด้วยว่า ส่วนประกอบของบทประพันธ์แต่ละส่วนมีความสำคัญต่อส่วนรวมเพียงใด “รวมความว่า การวิจารณ์คือ การแสดงให้เห็นว่าหนังสือนั้นมีลักษณะอย่างไร ทั้งในส่วนเนื้อเรื่อง ความคิดเห็นและทำนองแต่ง เมื่อได้อธิบายลักษณะของหนังสือให้ผู้อ่านเข้าใจแล้ว จึงวินิจฉัยลงไปว่าหนังสือนั้นดีหรือไม่อย่างไร” (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2541 : 289 - 290) พอจะกล่าวได้ว่าการวิจารณ์เป็นกิจกรรมทางปัญญาที่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้วิจารณ์ โดยทั่วไปการวิจารณ์อาจใช้กับสิ่งอื่นที่ไม่ใช่งานศิลปะหมายถึง การแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งใดๆ ในทางที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย การชี้ว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร และควรให้ข้อเสนอแนะว่า ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ทั้งนี้จะต้องมีความคิดสรุปที่เด่นชัดว่า ผู้วิจารณ์มีความเห็นอย่างไรต่อเรื่องนั้นๆ และต้องให้เหตุผลที่มีน้ำหนักหรือหลักวิชาประกอบด้วย จึงจะเป็นการวิจารณ์ที่มีคุณค่า (วิจิตรา แสงพลสิทธิ์ และคณะ, 2522 : 115)

ดังนั้นในความหมายกว้าง การวิจารณ์คือ การแสดงทัศนะ แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ทั้งข้อดีและข้อเสีย ทั้งในด้านบวกและด้านลบ เมื่อวิจารณ์ศิลปะซึ่งเป็นการสื่อสารก็ต้องตีความและประเมินค่างานศิลปะด้วยว่ามีคุณค่ามากน้อยเพียงใด

ในเมื่อการวิจารณ์งานศิลปะจะต้องแสดงคุณค่างาน ซึ่งมีผลกระทบต่อผู้รับและสังคม ผู้วิจารณ์จึงต้องมีเกณฑ์ที่เหมาะสม โดยทั่วไปมักจะยึดหลักของความงามและความคิดควบคู่กัน ดังที่ บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา (2538 : 34 - 35) กล่าวถึงขั้นตอนของการวิจารณ์ภาพยนตร์ไว้ 3 ขั้นตอน คือ การเสาะหารากเหง้า การวิเคราะห์ลักษณะภายในและการตัดสินคุณค่า ในการตัดสินคุณค่านั้นยึดหลักเกณฑ์ด้านสุนทรียศาสตร์และจริยศาสตร์

2.2 ประโยชน์ของการวิจารณ์

การวิจารณ์มีประโยชน์ทั้งต่อผู้วิจารณ์ ผู้ถูกวิจารณ์ ผู้อ่านการวิจารณ์ และสังคม ประโยชน์ต่อผู้วิจารณ์คือ ทำให้เกิดความคิด เป็นผู้มีเหตุผล เสริมสร้างนิสัยที่ดีเนื่องจากต้องวิจารณ์งานด้วยความเที่ยงธรรม เป็นผู้แสวงหาความรู้ เพราะผู้วิจารณ์ต้องมีความรู้ในสิ่งต่างๆ จึงจะวิจารณ์ได้ ตลอดจนมีจิตใจกว้างขวางที่จะเสนอความคิดเพื่อประโยชน์ผู้อื่น (คณะอาจารย์ภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515 : 50) ในแง่ประโยชน์ต่อผู้ถูกวิจารณ์ ผะอบ โปษะกฤษณะ(2521 : 96 - 97) กล่าวว่า ผู้สร้างงานจะได้ทราบข้อบกพร่อง และหาทางปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ทำให้เป็นผู้มีใจกว้างขวางฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ประโยชน์ต่อผู้อ่านการวิจารณ์คือ ได้ความรู้กว้างขวาง ได้รู้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดี ได้แนวทางในการเป็นผู้วิจารณ์ต่อไป ส่วนประโยชน์ต่อสังคม สังคมที่มีการวิจารณ์จะช่วยให้สิ่งที่ดีอยู่แล้วดียิ่งขึ้น สิ่งที่ไม่ดีไม่เหมาะสมก็คิดและเสนอข้อแก้ไข ความเจริญด้านวิทยาศาสตร์ ตลอดจนศิลปกรรมต่างๆ ที่เจริญขึ้นไปอย่างรวดเร็วเช่นทุกวันนี้ ก็เพราะการวิจารณ์ ถ้าสังคมขาดการวิจารณ์ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะอยู่กับที่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ความเจริญก็ไม่เกิดขึ้น

ปัจจุบันการวิจารณ์งานวรรณกรรมมีความคึกคักและได้รับความสนใจยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่าความเคลื่อนไหวในวงการวิจารณ์วรรณกรรม เป็นผลสืบเนื่องมาจากงานของนักวิจารณ์ที่มีประสิทธิภาพในการวิจารณ์โดยมีความรู้ทางวรรณกรรม นิตยสารทางวรรณกรรม เช่น โลกหนังสือ จะมีบทความที่เกี่ยวกับการตรวจสอบทั้งวงดิ่งให้ทบทวนความคิดในการวิจารณ์และสร้าง-เสพงานอย่างสร้างสรรค์ บทวิจารณ์จึงเป็นงานเขียนที่เป็นประโยชน์มากต่อทั้งผู้เขียนและผู้อ่าน อีกทั้งยังให้ความรู้และให้แนวทางในการวิจารณ์ที่มีคุณภาพมากขึ้น (ดวงมน จิตรจันทน์, 2541 : 56 - 57)

ดังนั้นสรุปได้ว่า การวิจารณ์ที่มีคุณภาพจะกระตุ้นให้คุณภาพของงานสร้างสรรค์ทางศิลปะพัฒนาก้าวหน้าขึ้น การวิจารณ์ยังมีส่วนส่งเสริมให้สังคมพิจารณาคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับสังคม

2.3 หลักทั่วไปในการวิจารณ์

หลักทั่วไปของการวิจารณ์คือ วิเคราะห์ ตีความ และประเมินคุณค่าด้วยความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของงานศิลปะ ดังนั้นผู้วิจารณ์จึงต้องพิจารณาลักษณะหรือองค์ประกอบของสิ่งนั้นๆ อย่างถี่ถ้วนรอบคอบแล้ว กล่าวถึงข้อดี ข้อเสียของสิ่งที่จะวิจารณ์อย่างมีเหตุผล และมีหลักวิชาการ มิใช่วิจารณ์ด้วยอารมณ์หรือด้วยคิดว่าชอบหรือไม่ชอบ (ผะอบ โปษะกฤษณะ, 2521 : 98)

ผู้วิจารณ์จะต้องเป็นผู้มีความรู้มีความบริสุทธิ์ใจ และคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ และเรื่องที่น่ามาวิจารณ์ควรมีความเด่นชัด เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้คนกำลังให้ความสนใจ (จัญญ์ ดันสูงเนิน, 2532 : 307)

การวิจารณ์ ไม่ว่าจะเป็นการวิจารณ์ประเภทไหน ผู้วิจารณ์ต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆอย่างลึกซึ้ง ทั้งในด้านประวัติความเป็นมา ความเข้าใจในศิลปะแขนงต่างๆและความซาบซึ้งในผลงานสาขาที่ตนถนัด (สมควร กวียะและมาลี บุญศิริพันธ์, 2531 : 63)

2.4 ภาษาที่ใช้ในการวิจารณ์

ภาษาเป็นเครื่องมือที่ผู้เขียนใช้สื่อความรู้สึกนึกคิด ไปยังผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสารและวัตถุประสงค์ของผู้เขียน ถ้าภาษาบกร่องการสื่อสารก็จะล้นหลวม ดังที่ เจตนา นาควัชร (2538 : 93) กล่าวว่า การวิจารณ์เป็นทั้งเรื่องของศาสตร์และศิลป์ ผู้เขียนต้องมีความรู้ ความสามารถในการใช้ภาษา ผู้ที่ไม่สามารถสื่อความได้ด้วยภาษาก็จัดว่าเป็นนักวิจารณ์ไม่ได้

การวิจารณ์มักเขียนเป็นบทความ เรียกว่าบทความเชิงวิจารณ์ และมี 2 ระดับคือ ระดับชาวบ้านกับระดับนักวิชาการ การใช้ภาษาในการวิจารณ์ทั้งสองระดับจึงมีความแตกต่างกัน เช่น การวิจารณ์ระดับชาวบ้านจะไม่ใช้ศัพท์ทางวิชาการที่เข้าใจยาก อย่างไรก็ตามการวิจารณ์ทั้งสองระดับมีหลักเกณฑ์การใช้ภาษาโดยสรุป คือ ควรเขียนประโยคให้กะทัดรัด ใช้ภาษาให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย ไม่ใช้คำหยาบ ไม่ใช้ถ้อยคำฟุ่มเฟือย หรือเขียนซ้ำซากววนและต้องไม่ใช้ภาษาที่แสดงความหยิ่งลำพอง หรือกล่าวโจมตีผู้ถูกวิจารณ์ในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหาย ควรใช้ถ้อยคำสุภาพเรียบร้อย (สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์, 2507 : 262 อ้างถึงใน จรูญ ดันสูงเนิน, 2532 : 307 - 308)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนบทความ มีดังนี้

วชิรณี วงศ์อำนวย (2532) ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์บทความ ของสุกิจ นิมมานเหมินท์” ในด้านการใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนพบว่า สุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นผู้มีความสามารถในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการใช้คำ พบว่ามีการใช้คำให้ตรงความหมาย การใช้คำได้เหมาะสม การใช้คำให้ชัดเจน การใช้คำให้มีน้ำหนัก การใช้คำซ้ำ การใช้คำซ้อน การต่อคำให้สัมพันธ์คล้องจองและการใช้คำสำนวนภาษาที่คล้ายคลึงกับสามก๊ก ระดับภาษานิยมใช้ภาษาปากและภาษาถิ่นแบบแผนมากที่สุด การใช้คำภาษาต่างประเทศและการสร้างคำใหม่ มีการใช้คำทับเสียงและคำทับศัพท์ คำทับเสียงและคำทับศัพท์ที่ใช้มากที่สุด ได้แก่ คำภาษาอังกฤษ ส่วนการสร้างคำใหม่พบว่ามี 3 ลักษณะคือ การสร้างคำใหม่ด้วยวิธีการแปลความจากภาษาอังกฤษ การกำหนดคำขึ้นใหม่หรือนำคำที่มีอยู่แล้วมาดัดแปลงหรือนำมาใช้ในความหมายใหม่ และการใช้คำใหม่ที่มีผู้กำหนดขึ้นเฉพาะ การสร้างคำใหม่ทั้ง 3 ลักษณะนี้ มักจะมีการอธิบายความหมายไว้ด้วย

ด้านการใช้ประโยคพบว่า ผู้เขียนใช้ประโยคความซ้อนและประโยคความรวมมากที่สุด ส่วนการใช้โวหาร พบว่า ใช้บรรยายโวหารมากที่สุด รองลงมาคือ สาธกโวหารและ โวหารภาพพจน์ ด้านกลวิธีการเขียน นิยมตั้งชื่อเรื่องตั้งแบบตรงตัวมากที่สุด การเขียนความนำ เป็นแบบเรื่องเล่าจากประสบการณ์มากที่สุด การเสนอเนื้อเรื่องบทความพบว่า สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้การเขียนประโยคใจความสำคัญไว้ตอนต้นย่อหน้ามากที่สุดและมีการขยายประโยคใจความสำคัญด้วยการอธิบาย การยกตัวอย่าง การเปรียบเทียบและการให้เหตุผลละเลงคำกัน ไปในบทความทุกเรื่อง ส่วนการเขียนสรุปนั้นใช้วิธีสรุปด้วยการให้ข้อเสนอแนะมากที่สุด

พุทธภูมิ สุวรรณเวช (2536) ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์บทความของ รัตนะ ยาวะประภาส” ในด้านการใช้ภาษา กลวิธีการเขียนและแนวคิดของผู้เขียนพบว่า รัตนะ ยาวะประภาส เลือกใช้ภาษาในระดับกึ่งแบบแผนมากที่สุด การใช้ประโยค นิยมใช้ประโยคความรวมแบบซับซ้อนมากกว่าประโยคอื่นๆ โวหารที่รัตนะ ยาวะประภาส เลือกใช้นั้นมีความหลากหลาย แต่ลักษณะเด่นคือ การกล่าวอ้างอิงหลักฐานต่างๆ เพื่อยืนยันความคิดและสร้างความหนักแน่นให้แก่เรื่องที่ผู้เขียนนำเสนอ ด้านกลวิธีการเขียน นิยมตั้งชื่อเรื่องโดยเน้นประเด็นสำคัญของเรื่องมากที่สุด การเปิดเรื่องที่ใ้มากที่สุดคือการเปิดเรื่อง โดยใช้ข้อเท็จจริงจากข่าวหรือเหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศ การเสนอเนื้อเรื่องพบว่า นิยมเสนอเรื่อง โดยใช้เหตุการณ์ในประเทศมากที่สุด ส่วนการปิดเรื่องมักใช้วิธีการสื่อความหมายโดยการเสียดสีประชดประชันให้ผู้อ่าน และ โดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้รู้สึกถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและนำไปสู่การดำเนินการแก้ไขปัญหาานั้น ในด้านแนวคิดพบว่า รัตนะ ยาวะประภาส นำเสนอแนวคิดที่โดดเด่นในเรื่องของการเมือง การปกครองมากที่สุด

ยินดี สุวรรณลอยดอง (2543) ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์บทความจากหนังสือ ‘วิพากษ์การใช้ภาษาไทย’ ของ ปรีชา ช้างขวัญยืน” พบว่า ปรีชา ช้างขวัญยืน เป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษา โดยเฉพาะในเรื่องการใช้ประโยคในการเขียนบทความ ในด้านการใช้ ประโยคความหมายที่นำมาใช้มากที่สุดคือ ประโยคขัดความ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในเนื้อเรื่องมากขึ้น จากประโยคที่มีความขัดแย้งกันเอง ทำให้ความมีน้ำหนักและสมดุล น่าเชื่อถือ ตลอดจนเพิ่มความไพเราะให้กับเนื้อความสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่องได้ชัดเจน การใช้โวหารพบว่า โวหารที่ใช้มากที่สุดคือ บรรยายโวหารและพรรณนาโวหาร ด้านกลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง นิยมตั้งชื่อเรื่องจากปัญหาของภาษาไทยที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นมากที่สุด การเปิดเรื่องใช้กลวิธีการเปิดเรื่อง โดยการให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าวเหตุการณ์ในสังคม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาษาไทยเป็นจำนวนมากที่สุด การเสนอเนื้อเรื่อง นิยมเสนอเรื่อง โดยใช้เหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อการวิเคราะห์ และ โดยการใช้เหตุผลเป็นจำนวนมากที่สุด ส่วนการปิดเรื่อง นิยมปิดเรื่องโดยการแสดงมติของผู้เขียนมากที่สุด ในด้านแนวคิดพบว่า ปรีชา ช้างขวัญยืน มีแนวคิด

เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยเป็นที่น่าสนใจมากในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับศัพท์และแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภาษา

จะเห็นได้ว่า วชิรณี วงศ์อำนวย ยุทธภูมิ สุวรรณเวช และอินดี สุวรรณลอยถ่อง ได้ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับบทความเหมือนกัน โดยยุทธภูมิ สุวรรณเวชกับอินดี สุวรรณลอยถ่อง มุ่งศึกษาในประเด็นเดียวกันคือ ศิลปะการใช้ภาษา กลวิธีการเขียนและแนวคิดของผู้เขียนบทความ ส่วนวชิรณี วงศ์อำนวย ศึกษาวิจัยเพียงศิลปะการใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนเท่านั้น มิได้ศึกษาแนวคิดในการเขียนบทความ

กันยารัตน์ พรหมวิเศษ (2544) ศึกษาเรื่อง “วจนลีลาในสารคดีโทรทัศน์ โลกสลัปลี” พบว่า บทสารคดีมีโครงสร้างทั้งหมด 3 ส่วน ได้แก่ ความนำ เนื้อเรื่องและข้อสรุป ในส่วนของความนำ ประกอบด้วย ความนำอ้างอิง ความนำที่กล่าวถึงกิจกรรม และความนำสรุปประเด็น ส่วนเนื้อเรื่อง ประกอบด้วย การเล่าเรื่องของบุคคลคล้ายตัวละคร และบทสัมภาษณ์ประกอบการบรรยาย ในส่วนของข้อสรุปพบว่า มีข้อสรุปแบบบอกเล่าที่แฝงทัศนคติและแบบตั้งท้ายคำถามไว้ให้ครุ่นคิด

สำหรับเนื้อหาในบทสารคดีจำแนกได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ ปัญหาและความรู้เพื่อความเข้าใจ ปัญหา คุณค่าของธรรมชาติ จิตวิญญาณชุมชนและวัฒนธรรม และบทเรียนทางประวัติศาสตร์และศีลธรรมของชีวิต (กันยารัตน์ พรหมวิเศษ, 2544 : 3)

ในด้านองค์ประกอบของภาษา ซึ่งสัมพันธ์กับการสร้างคุณภาพแก่การสื่อสาร กันยารัตน์ พรหมวิเศษ (2544 : 3) พบว่า บทสารคดีมีการเลือกเฟ้นถ้อยคำอย่างดี เพื่อให้น่าสนใจและสร้างความรู้ความเข้าใจ อีกทั้งยังมีการใช้คำซ้อนความหมาย คำสมาสและคำประสม เพื่อสร้างความหนักแน่นของความหมายและแสดงบรรยากาศอย่างมีพลัง ในระดับประโยค เมื่อพิจารณาประโยคในแง่โครงสร้างพบว่า ประโยคความรวมซับซ้อนที่เชื่อมความหมายขัดแย้งกัน ช่วยในการเสนอเนื้อความที่เน้นข้อถกเถียงและช่วยกระตุ้นความคิดได้ดี เมื่อพิจารณาประโยคในแง่จุดมุ่งหมายพบว่า ทั้งประโยคปฏิเสธและประโยคคำถามเป็นรูปประโยคที่ให้น่าสนใจได้ดี เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประโยคพบว่า ในบทพรรณนา การซ้ำคำช่วยเน้นความและแสดงการเชื่อมโยงของความหมาย ในด้านการใช้โวหารพบว่า มีการใช้ภาพิตหรือคิตพจน์ อุปมาโวหาร อุปลักษณะ และบุคลาธิษฐานที่ช่วยสร้างบรรยากาศจินตนาการ และสื่อความหมายที่แสดงเอกลักษณ์ของชนชาติ และคุณค่าของธรรมชาติ ตลอดจนข้อคิดเชิงปรัชญา (กันยารัตน์ พรหมวิเศษ, 2544 : 3 - 4)

การศึกษาของกันยารัตน์ พรหมวิเศษ (2544 : 4) ได้ข้อสรุปว่า ความสัมพันธ์ของวจนลีลากับเนื้อหาดังกล่าวนั้น แสดงว่าองค์ประกอบทางภาษาทุกระดับ มีผลต่อการให้น่าสนใจของผู้รับ ทั้งในการสื่อสารที่ให้ความรู้ ความเข้าใจและการสร้างความสำนึกและความตระหนักในคุณค่า จะเห็นได้ว่า วจนลีลาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บทสารคดีโลกสลัปลีมีคุณค่าทางสุนทรียะและจริยธรรม ซึ่ง

สอดคล้องกับบทบาทของสื่อมวลชน ผู้ทำหน้าที่นำเสนอความจริงอย่างรอบคอบและคำนึงถึงผลกระทบทางปัญญาต่อผู้รับ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่างานเขียนประเภทบทความ สารคดีเป็นงานเขียนที่มีคุณค่าและมีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าทั้งในด้านแนวคิด กลวิธีการเขียนและการใช้ภาษา โดยผลของการวิจัยพบว่า นักเขียนแต่ละคนมีกลวิธีการเขียนและลีลาการนำเสนอที่แตกต่างกัน ทั้งนี้จากการสำรวจยังไม่มีผู้ศึกษาเนื้อหาและแนวคิด กลวิธีการเขียนและการใช้ภาษาในงานเขียนบทความประเภทวิจารณ์รายการศิลปะบันเทิง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดกลุ่มเนื้อหาและแนวคิด กลวิธีการเขียนและการใช้ภาษาในบทความเชิงวิจารณ์คอลัมน์ “งานเป็นเงา” ของ ‘ลำแข’ ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวันว่ามีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเนื้อหาและแนวคิด กลวิธีการนำเสนอ และการใช้ภาษาในคอลัมน์ “งานเป็นเงา” ของ ‘ลำแข’ ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ได้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทความเชิงวิจารณ์ในคอลัมน์ “งานเป็นเงา” ในด้านการจัดกลุ่มเนื้อหาและแนวคิด กลวิธีการนำเสนอและการใช้ภาษา
2. เป็นแนวทางในการวิเคราะห์งานเขียนประเภทบทวิจารณ์ในสื่อมวลชนอื่นๆ

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเนื้อหาและแนวคิด กลวิธีการเขียนและการใช้ภาษาของบทความในคอลัมน์ “งานเป็นเงา” ของ ‘ลำแข’ ซึ่งตีพิมพ์ในหน้า 14 ของหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2542 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2542 ทุกวัน เว้นวันเสาร์ อาทิตย์และจันทร์ จำนวนรวม 200 บทความ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมบทความจากคอลัมน์ “งานเป็นเงา” ของ ‘ลำแข’ ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวันตามขอบเขตของการวิจัย
3. วิเคราะห์ข้อมูล
 - 3.1 วิเคราะห์การจัดกลุ่มเนื้อหาและศึกษาแนวคิด กลวิธีการนำเสนอ ด้านการตั้งชื่อเรื่อง การเขียนความนำ เนื้อเรื่องและบทสรุป
 - 3.2 วิเคราะห์การใช้ภาษา ด้านระดับภาษา การใช้คำ การเรียบเรียงประโยค การย่อหน้า ไวยากรณ์ภาพพจน์และน้ำเสียง
4. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ